

פנקס קהל טיקטין שפ"א-תקס"ו

הסכמות, החלטות ותקנות
כפי שהעתיקן מן הפנקס המקורי ישראל היילפרין

החריה, ביאר והוסיף מבוא, נספחים, מפתחות ומילון
מדרכי נדב (מדקל קציקוביץ)

כרך ראשון: הפנקס

האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים

נושאי התפקידים. הן מלמדות על חייה הפנימיים של קהילת טיקטין, על דרכי פעולתה של הנהגת הקהל, על צורות שליטתה על חזקות כפקים ערים ופונדקים ועל דרכי היווצרותן של קהילות עירוניות חדשות.

בשנת 1642 בנתה קהילת טיקטין בית כנסת מפואר, והוא עומד על תלו עד היום. אף שלא נזכרה בנייתו בפנקס, צוינו בתעודות הרחבתו בשנת תע"ג והנוק שניזוק בשרפה גדולה בשנת תצ"ו. בפנקס חומר תיעודי רב על סדרי בית הכנסת ועל הפעילות שהתנהלה בו, שהרי בטיקטין, כמו בקהילות אחרות, היה בית הכנסת מרכז החיים הקהילתיים.

ראו אור בסדרות האקדמיה

חמישים שנות מדע בישראל – הישגים ואתגרים

נתן שרון, 'הכימיה הביולוגית בישראל – לתולדות התחום ושוורשי ההצטיינות הישראלית בו'. תש"ס. 37 עמ'.

דברי האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, כרך שמיני

מלאכי בית-אריה, 'תולדות הפקתם של כתבי-יד עבריים בימי-הביניים – קדמה או ניסגיה?' חוברת 12. תש"ס. 24 עמ', 16 לוחות.

Albert Einstein Memorial Lectures

Carlo Rubbia, 'Harmless Energy from Nuclei'. 1998. 39 pp.

Louis D. Brandeis Memorial Lectures

Francis Reynolds, 'The Diversity of the Common Law:

פנקס קהל טיקטין (שפ"א-תקס"ו) הסכמות, החלטות ותקנות כפי שהעתיקן מן הפנקס המקורי ישראל היילפרין

ההדיר והוסיף מבוא, נספחים מפתחות ומילון מדרכי נדב (מרקל קציקוביץ)

כרך ראשון: הפנקס. תשנ"ז. ל + 684 + vi עמ'. 15 x 24 ס"מ. כריכת בד.
כרך שני: נספחים, מפתחות ומילון. תש"ס. 186 + ii עמ', מפה. 15 x 24 ס"מ.
כריכת בד.

פנקס קהל טיקטין הוא הפנקס היחיד כמעט של קהילה ראש גליל אשר למרותה סרו קהילות ויישובים בסביבותיה. עד עתה היו כשבעים תעודות מפנקס טיקטין ידועות לחוקרי תולדות יהודי מזרח פולין מן הפרסומים של שמעון דובנוב בראשית המאה העשרים ב'ברייסקאיה סטארינה' ושל ישראל היילפרין ב'פנקס ועד ארבע ארצות' ו'בתרביץ'. הפנקס המקורי היה שמור בקהילת טיקטין עד שאבד בשואה, ונוסחו נשתמר רק בהעתקה שהעתיק במו ידיו ישראל היילפרין ז"ל בצעירותו, בסוף שנות העשרים של המאה. בזכות העתקתו ניצל מקור היסטורי רב חשיבות לחקר תולדות יהודי מזרח אירופה ותרבותם.

היילפרין לא הניח בכתובים תיאור מפורט של הפנקס ואפשר ללמוד על אודותיו רק מתוך רשימות והערות שרשם בהעתקתו. אף שהתעודה המוקדמת ביותר בפנקס היא משנת שפ"א/1621, הרישומים השוטפים בפנקס מתחילים בשנת תכ"א. שכן, כפי שמספרת תעודה משנה זו, אבד הפנקס 'בזמן הרעש שנת ת"ך', והכוונה היא ככל הנראה להשתוללות כנופיות של צ'ארנזקי, מצביא כוחות הפולנים שלחמו נגד השוודים. מן האזכורים ומן ההתייחסויות אל הפנקס בתעודות אפשר ללמוד על תפקידו ועל ערכו בארגון הקהל ועל סוגי השימוש שעשו בו, ולהגדיר את טיבו כמסמך משפטי. בראש ובראשונה נרשמות בו הסכמות והחלטות של הנהגת הקהל בעניינים שוטפים וכן תקנות המחייבות את הקהל כל עוד אינן בטלות או מוחלפות באחרות. לפעמים נרשמו בו גם דברים חשובים לפרט. לעומת זה אין למצוא בפנקס פרוטוקולים של דיונים בענייני הקהילה, התייחסויות לעניינים שבהשקפות ודעות ולמאבקים ומחלוקות בתוך הקהילה, ועל כן אין הוא משקף את סיפור חיי היום-יום של קהילת טיקטין.

אף על פי כן לפנקס טיקטין חשיבות מיוחדת, שכן טיקטין הייתה קהילה ראש גליל בוועד ארבע ארצות וקהילה ראשית לקהילות וליישובים בסביבתה – שהנהיגה אותם, בהתייעצות אתם חילקה את נטל המסים ותמכה בהם בעת הצורך. התקנות המובאות בפנקס משקפות את המבנה הארגוני של מוסדות הנהגה של קהילת טיקטין כקהילה ראש גליל ואת תחומי האחריות של